21/07/2022

Θεολογική Σχολή Χάλκης: Λειτούργησε επί Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, έκλεισε επί τουρκικής δημοκρατίας! – 51 χρόνια μετά τη σιγή

Πατριαρχεία / Οικουμενικό Πατριαρχείο

Η 21η Ιουλίου 1971 ήταν η τελευταία ημέρα κατά την οποία ακούστηκαν φωνές ιεροσπουδαστών στους διαδρόμους της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης καθώς η τουρκική κυβέρνηση προέβη στην εκτέλεση της απόφασης που είχε λάβει τον Ιανουάριο του ιδίου έτους για οριστικό κλείσιμο της Σχολής.

Η Ιερά Θεολογική Σχολή η οποία ευτύχησε να ιδρυθεί επί Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και να κλείσει επί τουρκικής δημοκρατίας, μετρούσε 127 χρόνια παρουσίας και ζωής αποτελώντας σπουδαίο φυτώριο κληρικών για το Οικουμενικό Πατριαρχείο και τις υπόλοιπες Εκκλησίες.

Από την τροφό Σχολή αποφοίτησαν χιλιάδες κληρικοί κατά τους αιώνες αυτούς εκ των οποίων πολλοί έγιναν Αρχιερείς αξιωθέντες μέχρι και την ανάρρησή τους

στον Οικουμενικό Θρόνο με τελευταίο εξ αυτών τον Παναγιώτατο Οικουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίο ο οποίος στα τριάντα και πλέον χρόνια της Πατριαρχίας του έχει θέση στις βασικές προτεραιότητες της Μητρός Εκκλησίας την επαναλειτουργία της Σχολής.

Αν και σχεδόν κάθε χρόνο η Τουρκία βάσει των εκθέσεων για τις θρησκευτικές ελευθερίες του Στέιτ Ντιπάρτμεντ εγκαλείται για την αδικία με το κλείσιμο της Σχολής και καλείται να προβή σε ενέργειες για την επαναλειτουργία της, τίποτα μέχρι στιγμής δεν έχει γίνει απ' όλα αυτά.

Το θέμα της επαναλειτουργίας της Σχολής είχε τεθεί και κατά την επίσκεψη του Οικουμενικού Πατριάρχη τον Οκτώβριο του 2021 στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής ενώ στην έκθεση του Αμερικανικού υπουργείου εξωτερικών για τις θρησκευτικές ελευθερίες το 2021, αναφορικά με τη Χάλκη.

Ευχή η Τουρκία να δει το θέμα υπό άλλο πρίσμα

Σε συνέντευξη του στην ΕΡΤ τον περασμένο Μάϊο ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος είχε αναφέρει για το ζήτημα της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης:

«Η Θεολογική Σχολή της Χάλκης παραμένει κλειστή εδώ και 51 χρόνια και το Οικουμενικό Πατριαρχείο στερείται της δυνατότητας να εκπαιδεύει στην έδρα της τους αυριανούς λειτουργούς της. Παρακαλέσαμε κατ' επανάληψη την εδώ κυβέρνηση να μας ανοίξει τη σχολή. Να επαναλειτουργήσει, δηλαδή, η σχολή για τους χριστιανούς, που άνοιξε επί Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και έκλεισε επί τουρκικής δημοκρατίας. Αυτό είναι αντίφαση και αδικαιολόγητη εξέλιξη. Δυστυχώς, δεν εισακούονται οι παρακλήσεις μας προς την 'Αγκυρα. Ας ελπίσουμε ότι η τουρκική κυβέρνηση θα δει κάποια στιγμή αυτό το θέμα υπό άλλο πρίσμα και θα πεισθεί ότι η επαναλειτουργία της Χάλκης είναι καταρχήν προς το συμφέρον της ίδιας της Τουρκίας. Διότι, μια τέτοια ενέργεια θα αποδείξει περίτρανα ότι υπάρχει θρησκευτική ελευθερία, ότι δεν υπάρχουν περιορισμοί στα ανθρώπινα δικαιώματα, στο δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας. Λέγω εδώ ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρχουν δεκάδες μουσουλμανικές σχολές και ούτε μία θεολογική σχολή για τους χριστιανούς. Διότι η συνθήκη της Λωζάννης λέει πως οι μειονότητες που ζουν στην Τουρκία έχουν δικαίωμα να ανοίγουν σχολεία που θα δίδουν θρησκευτική εκπαίδευση με δικά τους έξοδα. Εμείς ουδέποτε ζητήσαμε χρήματα, άρα το κλείσιμο της Χάλκης είναι και παραβίαση της Συνθήκης της Λωζάννης».

Η απόφαση για το κλείσιμο

Η καταδίωξη της Σχολής ξεκίνησε επί εποχής Νεότουρκων όταν κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου επιχειρήθηκε, αναποτελεσματικά, η απαλλοτρίωσή της. Το ιδιοκτησιακό καθεστώς της Σχολής αμφισβητήθηκε επίσης από την κεμαλική Τουρκία και διευθετήθηκε μόνο όταν το Φανάρι εξαναγκάστηκε να αποδεχθεί ως αντάλλαγμα την απώλεια της Εμπορικής Σχολής, το έτερο μεγαλοπρεπές κτίριο της Ρωμιοσύνης στη Χάλκη που ανήκε στο Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Η Θεολογική Σχολή Χάλκης δεν μπορούσε να μην επηρεαστεί όταν κατά τη δύσκολή περίοδο της διετίας 1964-1965 διαδοχικές τουρκικές κυβερνήσεις εφάρμοσαν ένα σχέδιο αποδυνάμωσης και υπονόμευσης του πατριαρχικού θεσμού.

Τα περιοριστικά μέτρα στην περίπτωση της Χάλκης κορυφώθηκαν το 1971, όταν μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα, η ελεγχόμενη από τον στρατό υπηρεσιακή κυβέρνηση του Νιχάτ Ερίμ προχώρησε στην απαγόρευση της λειτουργίας της Θεολογικής Σχολής. Νομικό πρόσχημα για το κλείσιμο πρόσφερε απόφαση του τουρκικού συνταγματικού δικαστηρίου για την κατάργηση της ανώτατης ιδιωτικής παιδείας στην Τουρκία (12.1.1971).

Παρά τις σχετικές διαμαρτυρίες του Οικουμενικού Πατριαρχείου στις αρχές Ιουλίου 1971 ανακοινώθηκε και επισήμως η παύση λειτουργίας της Θεολογικής

Σχολής Χάλκης, η οποία έκτοτε παραμένει κλειστή με διαδοχικές τουρκικές κυβερνήσεις να αρνούνται πεισματικά στην ελληνορθόδοξη μειονότητα το δικαίωμα της εκπαίδευσης των κληρικών της.

Η αποστολή

Η Ιερά Θεολογική Σχολή Χάλκης ιδρύθηκε κατά τη διάρκεια της πρώτης πατριαρχικής θητείας του Οικουμενικού Πατριάρχη Γερμανού Δ΄ το 1844.

Το επιβλητικό πέτρινο κτίσμα που δεσπόζει σήμερα, γεωγραφικά και τοπογραφικά, στον λόφο Ελπίδα της νήσου Χάλκης και αποτελεί σημείο αναφοράς της συστάδας των Πριγκηπονησίων, οικοδομήθηκε το 1896 από τον επιφανή Ρωμιό αρχιτέκτονα Περικλή Φωτιάδη, με χορηγία του μεγάλου ευεργέτη του Γένους τραπεζίτη Παύλου Στεφάνοβικ-Σκυλίτση. Η Ιερά Θεολογική Σχολή υπήρξε ένα κατεξοχήν εκκλησιαστικό εκπαιδευτικό κέντρο που από τη σύστασή του είχε ένα ιδιόμορφο καθεστώς, όπου οι σπουδαστές, όλοι υπότροφοι της Ορθόδοξης Εκκλησίας, ζούσαν στο οικοτροφείο μια απερίσπαστη εκκλησιαστική ζωή.

Μοναστική αδελφότητα με κοινοβιακή και κολεγιακή μορφή, η Θεολογική Σχολή Χάλκης ιδρύθηκε επτά χρόνια μετά τη σύσταση της Θεολογικής Σχολής του Εθνικού Πανεπιστημίου Αθηνών (1837), με στόχο να παραμείνει πιστή στη βυζαντινή παράδοση και στις πανορθόδοξες οικουμενικές αξίες του πατριαρχικού θεσμού. Στην ουσία, η Χάλκη δεν ήταν ποτέ ένα άχρωμο και εσωστρεφές εκπαιδευτικό καθίδρυμα, καθώς η κατάρτιση στη θεολογική επιστήμη των σπουδαστών εμπλουτίστηκε με τη μεταλαμπάδευση του οικουμενικού πνεύματος

και της παγκόσμιας εκκλησιαστικής συνείδησης.

Επί οθωμανοκρατίας, η Θεολογική Σχολή ανήκε θεσμικά απευθείας στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και λειτουργούσε σύμφωνα με τους οθωμανικούς νόμους. Σχολάρχης της ήταν πάντα εν ενεργεία λόγιος αρχιμανδρίτης, επίσκοπος ή μητροπολίτης του Φαναρίου. Με την εγκαθίδρυση της τουρκικής δημοκρατίας το 1923, η Θεολογική Σχολή συνέχισε να λειτουργεί σύμφωνα με τα άρθρα 40 και 41 της πολυμερούς διεθνούς Συνθήκης της Λωζάννης αλλά και βάσει της εσωτερικής τουρκικής νομοθεσίας.

Πάρα ταύτα, η Χάλκη υπήρξε πάντα ένα από τα επίκεντρα των εθνικιστών στην Τουρκία. Σήμερα η Σχολή λειτουργεί ως Ιερά Μονή με Καθηγούμενο τον Θεοφιλέστατο Επίσκοπο Αραβισσού κ. Κασσιανό ενώ αρκετοί είναι οι επισκέπτες που ξεναγούνται στους χώρους της και στην πλούσια βιβλιοθήκη της Χάλκης.